

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਸੁਕ ਨਾਰਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੂ ੫ ਦੁਪਦੇ ਪੜਤਾਲ

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਪਿ ਮਨ ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸਰੋ ਜਗਜੀਵਨੋ

ਮਨਮੋਹਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਗੀ

ਮੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕ ਸਭ ਦਿਨਸੁ ਸਭ ਰਾਤਿ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ, ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪੰਨਾ ੧੨੦੦ ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਇਕ ਪੜਤਾਲ ਹੈ। ਪੜਤਾਲ, ਇਕ ਗਾਇਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ, ਰਹਾਉ ਦਾ ਪਦਾ, ਇਕ ਤਾਲ ਵਿਚ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪਦੇ ਵਖ ਵਖ ਤਾਲ ਵਿਚ ਗਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ। ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ, ਪੜਤਾਲਾਂ ਰੀਤਾਂ ਵਿਚ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਖ ਕੌਮ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਜਾਂ 'ਇਕ ਸਰਕਾਰ ਬਾਝਹੁ' ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੀ ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਘਾਣ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ, ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦੇ ਵਜੋਂ, ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਸੰਖਿਪਤ ਸਰੂਪ ਅੰਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਇਕ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਤਿ, ਹੋਂਦਮਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

- - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਬਚਨ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ! ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਥ, ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਸੁਆਮੀ, ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਜਾਂ ਜਿੰਦ ਜਾਨ, ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ, ਨਾਮ ਦਿਨੇ ਰਾਤੀਂ ਜਪ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗ ਗਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦਿਨੇ ਰਾਤੀਂ, 'ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ', ਭਾਵ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ... ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਹੀ ਟੇਕ ਹੈ, ਆਸਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਉਸੇ ਨੂੰ ਜਪਦਾ, ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ।੧।ਰਹਾਉ।

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫ਼ਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਵਿਅਰਥ ਹੈ - 'ਤੂ ਹਮਰੋ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮਨਮੋਹਨੁ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਜੀਵਨੁ ਸਗਲ ਅਕਾਥ॥', ਪੰਨਾ ੮੨੮. ਸਮੁਚੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਜਗੰਨਾਥ', 'ਜਗਦੀਸਰ', 'ਜਗਜੀਵਨ' ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ/ਗੁਰ-ਜੋਤਿ ਪਰਥਾਇੰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਵਰਤ ਕੇ ਗੁਣਗਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕੀ ਉਪਮਾ ਅਨਿਕ ਅਨਿਕ ਅਨਿਕ

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਸੁਕ ਨਾਰਦ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ

ਤਵ ਗੁਨ ਸੁਆਮੀ ਗਨਿਨ ਨ ਜਾਤਿ॥

- - ਉਸ ਹਰੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਸੁਆਮੀ ! ਤੇਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ, ਰਿਖੀ ਸੁਕਦੇਉ, ਨਾਰਦ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਫ਼ਿਰ ਵੀ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਇਤਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ ਕਿ ਗਿਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ਤੇ, ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਜੋਤਿ ਮੰਨ ਕੇ, ਉਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ ਹਨ ਜੋ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਹ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ - 'ਤੇਰੀਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਚੰਗਿਆਈਆ॥ ਮੈ ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਵਡਿਆਈਆ॥', ਅੰਕ ੭੩. ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੋਰ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਵਰਣਨ ਕਰੀਏ, ਕੀਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਹੈ - 'ਤੇਰੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਾਵਾ ਤੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨਾ॥ ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੂੰ ਠਾਕੁਰ ਉਚ ਭਗਵਾਨਾ॥', ਅੰਕ ੭੩੫. ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਉਤਮ, ਉਚੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ, ਸੇਖਨਾਗ ਨੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਭਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ, ਭਾਵ, ਸਿਮਰਣ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੁਨੀ ਨਾਰਦ, ਭਗਤ ਸੁਕਦੇਉ ਅਤੇ ਰਿਖੀ ਬਿਆਸ ਵੀ ਤੇਰਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ - 'ਉਤਮੁ ਉਚੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਗੁਣ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਹਿ ਸੇਖ॥ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੁਕ ਬਿਆਸ ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਗੋਬਿੰਦ॥', ਪੰਨਾ ੨੯੮. ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ, ਰਿਖੀ ਸੁਕਦੇਉ ਅਤੇ ਰਿਖੀ ਬਿਆਸ - ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਛ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ, ਭਾਵ, ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਮਝ ਲਉ ਕਿ ਮਨੁਖ ਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ, ਸਿਰਫ਼ ਰਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਡੁਬਿਆ ਸਮਝੋ - 'ਨਾਰਦ ਬਚਨ ਬਿਆਸੁ ਕਹਤ ਹੈ ਸੁਕ ਕਉ ਪੁਛਹੁ ਜਾਈ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਰਾਮੈ ਰਮਿ ਛੂਟਹੁ ਨਾਹਿ ਤ ਬੂਡੇ ਭਾਈ॥', ਪੰਨਾ ੧੧੦੩. ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਿਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਭਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ, ਤਪੱਸਵੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਿਖੀ ਬਿਆਸ, ਸੁਕਦੇਉ (ਸੁਖਦੇਵ) ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਆਦਿ ਦੇ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪੁਛ ਕੇ ਵੇਖ ਲਉ। ਇਹ ਸਭ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਦਸ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਚਾ ਸੁਆਮੀ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤੀਜੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਪਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਭ ਕੁਲਾਂ ਵੀ ਤਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ - 'ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਬਿਆਸ ਸੁਕ ਨਾਰਦ ਬਚਨ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੇਨਿ॥ ਸਚੈ ਲਾਏ ਸਚਿ ਲਗੇ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਮਾਲੇਨਿ॥ ਨਾਨਕ ਆਏ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ਭਏ ਜਿ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੇਨਿ॥', ਅੰਕ ੯੫੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੀ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਰਿਖੀ ਸੁਕਦੇਉ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਹਰਿ ਹਰਿ' ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉਸਦੀ ਸਰਣ ਪਏ - 'ਜਪਿਓ ਨਾਮੁ ਸੁਕ ਜਨਕ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਰਣਿ ਪਰੇ॥', ਅੰਕ ੯੯੫.

**ਤੂ ਹਰਿ ਬੇਅੰਤੁ ਤੂ ਹਰਿ ਬੇਅੰਤੁ ਤੂ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ
ਤੂ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਨਹਿ ਆਪਣੀ ਭਾਂਤਿ॥੧॥**

- - ਹੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਹੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਤੂੰ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਹੇ ਹਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ, ਤੂੰ ਹੀ

ਮਾਲਕ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ, ਆਪਣੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਕਿ ਤੂੰ ਕੀ ਕੀ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।੧।

ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਕੋਈ ਕਹਿ ਕੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ - 'ਤੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਬੇਅੰਤੁ ਬੇਅੰਤੁ ਜੀ ਤੇਰੇ ਕਿਆ ਗੁਣ ਆਖਿ ਵਖਾਣਾ॥', ਪੰਨਾ ੧੧. ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਸਚੇ ਪੁਰਖ ਮੁਰਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ - 'ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਕਥੇ ਨ ਜਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਮੁਰਾਰੇ॥', ਪੰਨਾ ੨੪੮, ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਪੁਰਖ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਮੁਰਾ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਸੰਬੋਧਨ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ, ਅਥਾਹ ਸੁਆਮੀ ਮਾਲਕ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਜਿਉਣ ਬਾਰੇ ਬਚਨ ਹਨ - 'ਉਚ ਅਥਾਹ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਹਉ ਜੀਵਾਂ ਜੀਉ॥', ਪੰਨਾ ੯੯. ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਗਤੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਉਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਦੇ ਉਹ ਸੇਵਕ, ਭਾਵ, ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਥੇ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਭਾਗ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹੋਣ - 'ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੀ ਸੇ ਸੇਵਕ ਜਿਨ ਭਾਗ ਮਥੇਰੀ॥', ਅੰਕ ੨੦੮.

ਹਰਿ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਹਰਿ ਨਿਕਟ ਹੀ ਬਸਤੇ

ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਭਗਤ॥

- - ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਨ ਮਨੁਖ, ਸਾਧੂ, ਹਰੀ ਦੇ ਭਗਤ, ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੋਲ, ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੋਲ ਅਤੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ, ਨਿਕਟ ਹੀ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਤ ਜਨ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਖਲੋ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - 'ਦਰਿ ਸੇਵਨਿ ਸੰਤ ਜਨ ਖੜੇ ਪਾਇਨਿ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ॥', ਪੰਨਾ ੩੨. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜਨ, ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਇਤਨੇ ਕੋਲ ਵਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਲ ਕਰਦੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਸੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਹੈ, ਭਾਵ, ਅਤਿਅੰਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ - 'ਸੰਤ ਖੇਲਹਿ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਗੋਪਾਲਾ॥ ਅਪੁਨੇ ਸੰਤ ਤੁਧੁ ਖਰੇ ਪਿਆਰੇ ਤੂੰ ਸੰਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨਾ ਜੀਉ॥', ਪੰਨਾ ੧੦੦.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦੇ ਜਨ, ਭਗਤ ਉਸ ਦੇ ਨਿਕਟ ਅਤੇ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟ ਹੀ ਹੈ, ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਜਨਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ, ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ - 'ਹਰਿ ਜਨ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਹਰਿ ਜਨ ਹੈ ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਕੰਠਿ ਜਨ ਧਾਰੇ॥', ਪੰਨਾ ੮੮੨. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਰਖਿਅਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਨੋ ਕਿ ਉਹ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟ ਹੀ ਹੈ - 'ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਭਗਤ ਰਛਕ ਹਰਿ ਨਿਕਟਿ ਤਾਹਿ ਤੁਮ ਮਾਨੇ॥', ਪੰਨਾ ੮੩੦.

ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਲਿ ਮਿਲੇ

ਜੈਸੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਮਿਲਾਤਿ॥੨॥੧॥੮॥

- - ਉਹ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਨ, ਸਿਰਫ਼ ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਨਿਕਟ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਹਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਜਨ, ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇੰਝ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨।੧।੮।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਮਿਤਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਇਥੇ ਤੇ ਉਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਾਖਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇੰਝ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - 'ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਦੇਵੈ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਇਉ ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਮਿਲਾਤਾ ਹੇ॥', ਅੰਕ ੧੦੩੧. ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤਰੰਗ, ਜਲ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਗਤ, ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - 'ਜਿਉ ਜਲ ਤਰੰਗ ਫੇਨੁ ਜਲ ਹੋਈ ਹੈ ਸੇਵਕ ਠਾਕੁਰ ਭਏ ਏਕਾ॥', ਪੰਨਾ ੧੨੦੯. ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਇਕਮਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ - 'ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰ ਕਉ ਕੀਨੀ ਤਿਹ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ॥ ਨਾਨਕ ਲੀਨ ਭਇਉ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ॥', ਪੰਨਾ ੬੩੩.

ਇਹੋ ਜਿਹੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਵੀ 'ਹਰਿ' 'ਨਾਰਾਇਣ' 'ਸੁਆਮੀ' 'ਰਮਈਆ' ਆਦਿ ਕਹਿਣ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ, ਪਪੀਰੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਮ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਇੰਝ ਇਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਬੀਰ ਕੌਣ ਹੈ ਤੇ ਰਾਮ ਕੌਣ - 'ਅਬ ਤਉ ਜਾਇ ਚਢੇ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਮਿਲੇ ਹੈ ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ॥ ਰਾਮ ਕਬੀਰਾ ਏਕ ਭਏ ਹੈ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਪਛਾਨੀ॥', ਪੰਨਾ ੯੬੯. ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਣ ਦਾ, ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰੰਗ ਨਦੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ (ਭਗਤ ਜੀ) ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਉਸ ਅਫੁਰ ਸਮਦਰਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਾਲੀ ਅਫੁਰ ਹੋ ਗਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ (ਭਗਤ ਜੀ ਖੁਦ) ਪਵਨ, ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਹੋਣ ਤੇ, ਭਾਵ, ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਣ ਉਪਰੰਤ, ਉਸੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਫਿਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਉਂ ਆਉਣਗੇ !, ਭਾਵ, ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਗੇ - 'ਉਦਕ ਸਮੁੰਦ ਸਲਲ ਕੀ ਸਾਖਿਆ ਨਦੀ ਤਰੰਗ ਸਮਾਵਹਿਗੇ॥ ਸੁੰਨਹਿ ਸੁੰਨੁ ਮਿਲਿਆ ਸਮਦਰਸੀ ਪਵਨ ਰੂਪ ਹੋਇ ਜਾਵਹਿਗੇ॥ ਬਹੁਰਿ ਹਮ ਕਾਰੇ ਆਵਹਿਗੇ॥', ਪੰਨਾ ੧੧੦੩.

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ, ਪੰਨਾ ੧੧੬੬ ਤੇ, ਆਪਣੀ ਅਜਿਹੀ ਇਕਮਿਕਤਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ - 'ਨਾਮੇ ਨਾਰਾਇਨ ਨਾਹੀ ਭੇਦੁ॥' ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਵੀ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਬੀਠਲ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ? ਉਹੋ ਜਿਹਾ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਨਾਮਦੇਵ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮੁਖ ਵੇਖਦਾ ਹੈ - 'ਪਾਨੀ ਮਾਹਿ ਦੇਖੁ ਮੁਖੁ ਜੈਸਾ॥ ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ

ਬੀਠਲੁ ਐਸਾ॥', ਪੰਨਾ ੧੩੧੮.

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ, ਪੰਨਾ ੯੩ ਤੇ, ਆਪਣੀ ਇਸ ਇਕਮਿਕਤਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇੰਝ ਕੀਤਾ ਹੈ - 'ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ ਮੋਹੀ ਤੋਹੀ ਅੰਤਰੁ ਕੈਸਾ॥ ਕਨਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ॥', ਭਾਵ, ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਨਿਰਗੁਣ ਹਰੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਜਨ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਇਕ ਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਪਰਤੀਤ ਵਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੰਤ ਹਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ - 'ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ॥', ਪੰਨਾ ੪੮੬. ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਪੰਨਾ ੧੪੨੮ ਤੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਝ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ - 'ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਅੰਤਰੁ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਸਾਚੀ ਮਾਨੁ॥', ਭਾਵ, ਇਹ ਸਚ ਮੰਨ ਲੈ ਕਿ ਹਰੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਜਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ, ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ, ਬੇਅੰਤ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਟੇਕ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਤੇ ਰਾਮ ਇਕ ਹੀ ਹਨ। ਭਗਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਰਾਮ ਤਕ ਪੁਜਣਾ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਿਰਫ਼ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਭਗਤ ਤੋਂ ਹੀ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਲਣਾ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਭਗਤ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - 'ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਜਨੁ ਜਾਨੀਜੈ ਜਨ ਤੇ ਸੁਆਮੀ॥', ਪੰਨਾ ੯੩. ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦਾਈਏ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮਾਧਉ, ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਠੋਕ ਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਤੁਸੀਂ ਮਾਲਕ ਹੋ ਪਰ ਇਹ ਜਗਤ ਦੀ ਖੇਡ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ਭਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਜਗਤ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਣ ਲਈ ਹੀ ਤਾਂ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਜਨ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੈਂ ਜਨ ਠਾਕੁਰ ਸੁਆਮੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਤੂੰ ਠਾਕੁਰ ਵੀ ਭਗਤ ਜਨ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮਾਲਕ ਕਾਹਦਾ ! - 'ਬਦਹੁ ਕੀ ਨ ਹੋਡ ਮਾਧਉ ਮੇ ਸਿਉ॥ ਠਾਕੁਰ ਤੇ ਜਨੁ ਜਨ ਤੇ ਠਾਕੁਰੁ ਖੇਲੁ ਪਰਿਓ ਹੈ ਤੇ ਸਿਉ॥', ਅੰਕ ੧੨੫੨. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਬੀਅਤ ਵਾਲੀ ਅਵੱਸਥਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਜੋ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਸਚ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੰਨਾ ੨੫੦ ਤੇ 'ਗਉੜੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ' ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ 'ਓਅੰ' ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਧ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਤ ਜਨ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਤੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ - 'ਓਅੰ ਸਾਧ ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰੰ...' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਇਹ ਲਿੰਕ ਕਾਪੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ Browser ਵਿਚ paste ਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਟਾਈਪ ਕਰ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹੋ ਅਤੇ ਵਾਚੋ ਜੀ : <http://sikhis.com/ਓਅੰ-ਸਾਧ-ਸਤਿਗੁਰ>

